

Dannelse i gymnasiet

Efterår 2018

Michael Paulsen

Lektor i pædagogik, Syddansk Universitet

Twitter: @Forskermp

www.michaelpaulsen.dk

Agenda

- 1) Hvad er dannelse som pædagogisk begreb?
- 2) Nye dannelsesmuligheder og problematikker?
- 3) Gymnasiets særlige dannelsesbidrag - hvad og hvordan?

Definition af dannelse som pædagogisk begreb

At blande sig i elevernes væren-i-verden med henblik på at *afbryde opvækstens prægning* for at få eleverne til at forholde sig til sig selv, dvs. til måderne de forholder sig til sig selv, andre og verden på – kundskabsmæssigt, indstillingsmæssigt og eksistensmæssigt – for at tage disse op til revision, så de kan blive selvbestemte og fornuftige

=> få eleverne til at *forlade sig selv* (som er de blevet) for at *vende tilbage til sig selv* (for at forholde sig engageret og fornuftigt til sig selv)

Elever

Kasted ind i verden som

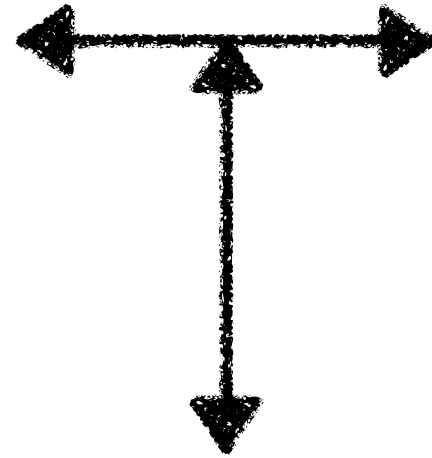
- 1) Forhold der forholder sig
- 2) Situeret kropsligt, socialt, kulturelt, kognitivt, historisk, geografisk etc.
- 3) Med doxa, begær, holdning, sprog osv.
præget gennem opvækst
(via kreativ mimesis)

Tilstedeværelses dimensioner
ift. sig selv, andre, verden:

- 1) Kundskab
- 2) Indstilling
- 3) Eksistens

Opgave:

Hjælpe eleverne med at blive til på gode måder i den faktiske verden, ikke for at tilpasse dem, men for at de kan være tilstede og forholde sig engageret og fornuftigt til denne verden

Skolen

Undervisning, fag, organisering, teknologi, bygninger, læreplaner, traditioner mv.

3-dobbelt selektion:

- 1) Dannelsesindhold
- 2) Dannelsesformer
- 3) Dannelsesopgaver

Verden

- 1) Antropocæn
- 2) Senmoderne
- 3) Globaliseret
- 4) Kapitalistisk
- 5) Digitaliseret
- 6) Demokratisk
- 7) Neoliberal styring

....

Ex

- 1) Det antropocæne => skrøbelig væren-i-verden - vi må lære at bygge og drage omsorg for bæredygtige habitater - almindanne vort innovative tilstedevær i verden

- 2) Det senmoderne => væren-i-verden uden ultimative sandheder om det gode menneske og samfund - leve med kontingens - være et usikkert selv - danne vores kulturelle tilstedevær i verden

...

Gymnasiets særlige dannelsesbidrag er almendannelse

Almendannelse som ideal = ledestjerne for dannelsesinterventionerne, dvs. hensigten med gymnasieskolen - giver *retning* til og *begrunder* indgrebet i elevernes væren-i-verden

Almendannelse = at blive kvalificeret medbestemmende i en fælles verden —> forholde sig dialogisk sammen med andre til hvordan verden bedst kan indrettes ift. hvad der vil være det fælles bedste (bidrage uden at tyrannisere, løse ting i fællesskab til alles bedste)

=> opfordre til og kvalificere et fornuftigt og demokratisk engagement i en fælles verden

Hvis *alle* mennesker skal være med til at bestemme, så må alle **blive vidende + tænke på det alment bedste**. Samtidig giver det kun mening, hvis alle har mulighed for at **blive til som forskellige**, der bidrager *selvstændigt* og giver plads til hinandens forskellighed

—> at blive et menneske, der tænker og handler *som sig selv sammen med andre som forskellige* ud fra en oplyst og begrundet antagelse om, hvad der er det fælles bedste ift. en sag

1) **Kundskab**: *hvad* skal det enkelte menneske vide, kunne og respektere?

2) **Indstilling**: *hvordan* skal det enkelte menneske tænke/agere?

3) **Eksistens**: *hvem* skal det enkelte menneske blive til i verden i dag?

Ad i) **Kundskab** - *hvad* skal eleverne vide, kunne og synes for at være kvalificeret til at bestemme over hele samfundet?

- Udfordring: I den tidlige modernitet var idealet, at man blev *alvidende*. Men i det senmoderne umuligt. Vilkår: specialisering inden for få sektorer, ellers glade amatører.

=> Spørgsmål: hvad er vigtigst at vide, kunne, synes? Hvilke kvalifikationer er demokratisk set vigtigst? (i baggrunden: skal *alle* være lige meget medbestemmende, vide det samme?)

Typiske svar: i) basale kulturelle teknikker: læse, skrive, regne + ii) demokratisk viden, iii) ”almen viden” om samfundet, naturen og mennesket mv.

Almendannelse: faglig og tværfaglig undervisning, der hjælper hver enkelt til at forholde sig personligt til, hvad der måtte være den vigtigste viden ”om det hele”.

FX Klafki: *Epokale nøgleproblemstillinger* som svar på, hvad elever primært bør vide – en slags kanon om det som er vigtigst *idag* for os alle + hin enkelte + formalt set: lærer hver enkelt *at* tænke alment => blive kvalificeret borger – medbestemmende i et demokratisk samfund.

Ad ii) **Indstilling** - *hvordan* skal eleverne relatere sig til selv + verden/en konkret sag?

- **Tilstand 1 (begær)**: Mennesket forfølger egne interesser, begær, behov, og bruger sin snuhed til behovsopfyldelse; herunder gavner andre for at opnå egen fortjeneste.
- **Tilstand 2 (fornuft)**: Mennesket bruger sin fornuft: gør det som er godt for menneskeheden, det fælles bedste, gavner almenvellet, dvs. tænker og handler ud fra alment perspektiv.

Almendannelse: Hjælpe eleverne til at skifte/rykke fra tilstand 1 til 2 => myndighed, decentrering, overskridelse, udvide horisonten, tænke helhedsorienteret, moralsk.

FX Peter Kemp: *Verdensborgeren som pædagogisk ideal* (social ansvarlighed).

Ad iii) **Eksistens** - hvem skal eleverne blive til, for at det giver mening at være medbestemmende?

Udfordring: Hvis individet blot skal blive en instans af menneskeheden => opfattes det enkelte menneske som en ting, bliver fremmedgjort, der "svares" på *hvad* mennesket skal blive, men ikke *hvem* => Elever opfattes som nogle, der blot skal indpasses i eksisterende orden, tilegne sig bestemte kundskaber og socialiseres til et bestemt slags menneske. Hvis det gode menneske/samfund kan erkendes på forhånd, så er der ikke brug for demokrati. Demokrati giver kun mening, hvis vi alle kan blive radikalt forskellige/os selv – unikke mennesker.

Hvem-dimensionen handler om at hjælpe elever til at få en "egen stemme" - kunne deltage med *sig selv* i offentligheden, som unik og særegen, uden at tyrannisere andre eller underkende sig selv.

Fra **infantil væren-i-verden** (reagerer på omverdens modstand gennem selvudslettelse eller kontrol) til **voksen væren-i-verden** (reagerer dialogisk: man fatsholder sig selv, men giver samtidig plads til andre)

Almendannelse: hjælpe eleverne til at skifte/rykke fra tilstand 1 til 2 => decentrering, ansvar for pluralitet.

FX Gert Biesta: *at leve sammen som forskellige - en sammenhængende pluralitet.*

Hvordan arbejde med almindannelse? Hvordan forene almindannelsens dimensioner?

Altså i) **kundskab** – epokal viden, ii) **indstilling** – verdensborger, iii) **eksistens** - det singulære og unikke: få hjulpet hver enkel elev til at blive til en egen ansvarlig ”stemme” i dialog med andre?

- 1) Gennem faglig undervisning. *Eksempler* på kortlink.dk/uhtu
- 2) Elevernes innovative tilstedevær i verden
- 3) Klassrumskultur, klasserumsledelse og skolekultur
- 4) Forholde sig til og med it og digitalisering

....

EX: lærer-udsagn

Naturgeografi har alle tre dimensioner

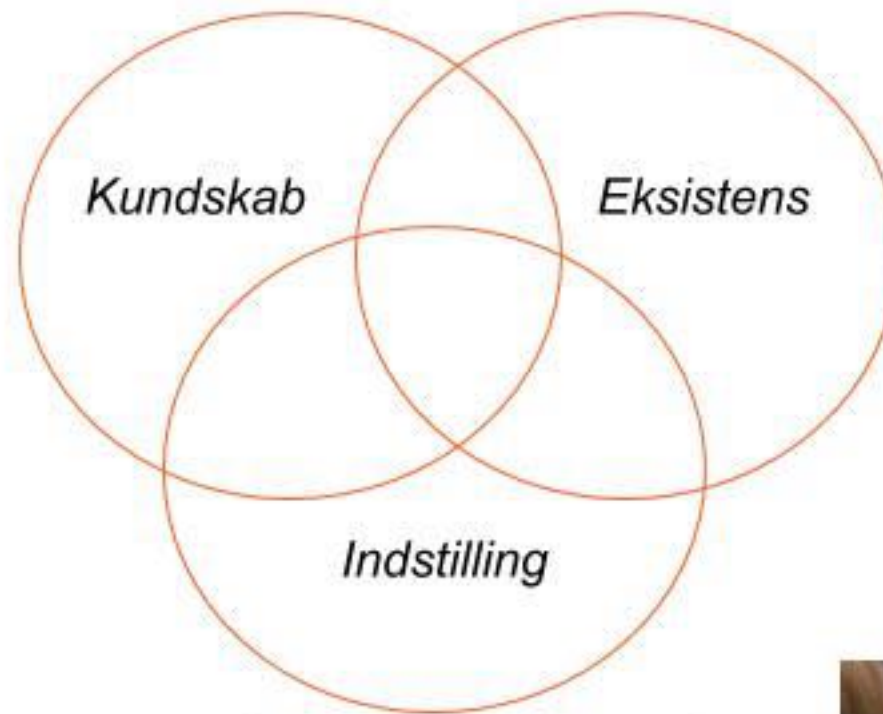
- 1) Kundskab, de grundlæggende naturvidenskabelige processer og kredsløb.
- 2) Indstilling, forholdet mellem mennesket/samfundet og naturen. F.eks. hvordan den antropogene aktivitet påvirker det globale miljø og klima.
- 3) Eksistens, eleverne lærer at forstå hvordan de kan udvikle deres egen stemme i f.eks. den globale klima- og miljødebat med et naturvidenskabeligt grundlag.

Nye dannelsesopgaver, former og indhold

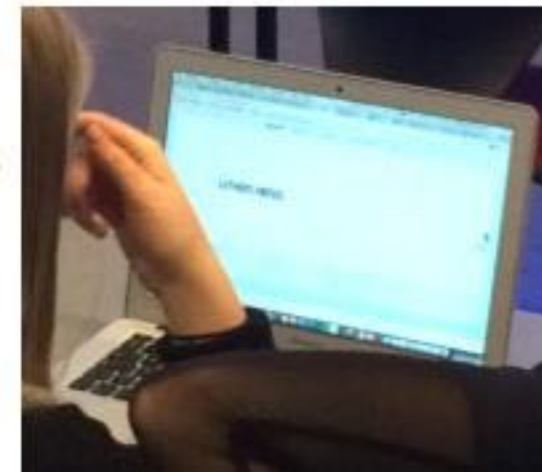
1. Eleverne hjælpes med at blive bedre til at **forstå og takle vanskelighederne** i det nye digitale miljø
→ **nye opgaver**

Epokalt nøgleproblem

2. Eleverne arbejder med at **anvende de nye medier på gode måder til gode formål**
→ **nye arbejdsformer**

3. Eleverne får nu og da mulighed for gennem nettet at **møde andethed**, som har et fagligt dannende potentiale.
→ **nyt indhold**

Kunstnere,
politikere,
aktivister,
præster,
vendskabs-
klasser, andre
lande..

Deltagelsespraksis
(interaktion)
Fællesskabspraksis
(organisering)
Udtrykspraksis
(produktion)
Indtrykspraksis
(fortolkning)

Almendannelse

1. Blande sig i elevernes **kundskab** ift. politik - personliggjort?
2. Blande sig elevernes **indstilling** til politik - opdager de risikerer at blive manipuleret
3. Blande sig i elevernes **eksistens** ift. politik - interaktionens betydning?

Eksempel

DUFA-Eksperiment i samfundsfag efterår 2017

Forløb om kommunalvalg og betydningen af sociale medier

- ❑ Eleverne skal i små grupper følge og kontakte politikere => lave rapporter om, hvordan partierne anvender de sociale medier og hvilken betydning det har for den demokratiske proces inklusive for eleverne selv.
- ❑ Flettes med lærebog, oplæg osv.
- ❑ Der bruges både analoge medier, google docs, FB-gruppe med mere.

Digital dannelse

- ❑ **Ny opgave:** danne eleverne til en digital verden
- ❑ **Ny form:** danne eleverne gennem digital indlejring i undervisningen
- ❑ **Nyt indhold:** danne eleverne gennem interaktion *med* politikere

+ **Innovativt forløb:** Eleverne opdager et alment forbedringsbehov ift. den demokratiske proces -
> 1) Analysere dette og formulere problemstillinger, 2) Udarbejde nytænkende forbedringsforslag, 3) undersøge og diskutere løsningsforslag kritisk: vil de kunne realiseres? Vil de indebære almene forbedringer? 4) Afprøve løsningsforslag og lave rapport. 5) lave konference med politikere.

Enig - uenig ? !

